

Διεθνής
Ηλεκτρονική Περιοδική Έκδοση

Θεωρία και Έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής

Τεύχος 26

Φεβρουάριος 2018
Έκδοση: Παντελής Γεωργογιάννης
ISSN: 2407-9669

Πάτρα

Περιεχόμενα

Απόψεις εκπαιδευτικών για το θεσμό της Παράλληλης Στήριξης στην Ελλάδα	7
<i>Νοβάκος Ιωάννης</i>	
Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες σε μαθητή με αυτισμό και παράλληλη ενταξιακή υποστήριξη στο γυμνάσιο	33
<i>Δροσινού – Κορέα Μαρία - Νικήτα Χρυσούλα</i>	
Τοπική Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης στον 20ο αιώνα: Σχέδια εργασίας με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.	51
<i>Πατιώ Μαρία - Αλεξούδα Γεωργία</i>	
Ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες σε λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές δράσεις της Θεσσαλονίκης	71
<i>Μίχου Περιστερά - Καρανίκα Χριστίνα</i>	
Απόψεις δασκάλων Δημοτικών Σχολείων του Δήμου Θεσσαλονίκης για τις δυσκολίες προσαρμογής των μαθητών κατά τη μετάβασή τους από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό Σχολείο	93
<i>Σιδηρόπουλος Δημήτριος</i>	

Πατιώ Μαρία
Αλεξούδα Γεωργία

**Τοπική Ιστορία της Μουσικής της
Θεσσαλονίκης στον 20ο αιώνα: Σχέδια
εργασίας με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.**

Περίληψη

Η εργασία στοχεύει στη διάχυση της εμπειρίας που αποκτήθηκε μέσω συγκεκριμένων σχεδίων εργασίας, ως καλής πρακτικής για τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρουσιάζονται τρία πιλοτικά διαθεματικά σχέδια εργασίας (projects) που αφορούν την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης στον 20^ο αιώνα και αξιοποιούν τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.). Ένα από αυτά τα σχέδια εργασίας υλοποιήθηκε στο πλαίσιο ενός έργου eTwinning. Τα σχέδια εργασίας υλοποιήθηκαν στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κατά το σχολικό έτος 2014-2015. Αρχικά, στην εργασία επιχειρείται η αποσαφήνιση και η ανάλυση του όρου “Τοπική Ιστορία της Μουσικής” και παρουσιάζεται η διδακτική της. Στη συνέχεια παρουσιάζονται η μεθοδολογία και η εμπειρία της υλοποίησης των σχεδίων εργασίας (projects). Τέλος, συνοψίζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: Τοπική Ιστορία της Μουσικής, Σχέδιο εργασίας, Προγραμματισμός παιχνιδιών γνώσεων, eTwinning, CLIL

Local History of Music in Thessaloniki through the 20th century: Project based learning approaches with the use of ICT

Abstract

The aim of the project is to disseminate the experience gained, as a good practice for teaching the Local History of Music in Secondary Education. Three pilot cross-thematic projects are presented, concerning an inter-cultural collaboration on the History of Music in Thessaloniki in the 20th century, which exploit Information and Communication Technologies (I.C.T.). The projects were implemented at the Experimental School of the University of Thessaloniki during the school year 2014-2015 and one of them took place in the context of an eTwinning project. Initially, a clarification and analysis of the term "Local History of Music" is attempted, as well as a presentation of teaching of the field. Subsequently, the methodology and experience on the implementation of the projects are presented. Finally, the conclusions and proposals of the work are summarized.

Key words: Local History of Music, Project, Game programming, eTwinning, CLIL

1. Εισαγωγή

Η Ιστορία της Μουσικής αποτελεί έναν από τους σημαντικούς τομείς σπουδής κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσικών σπουδών σε διάφορα παιδαγωγικά περιβάλλοντα μάθησης και βαθμίδες εκπαίδευσης. Η διδασκαλία της στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρουσιάζει ιδιαιτερότητες και δυσκολίες με αποτέλεσμα την προσπάθεια αναζήτησης τρόπων για πιο αποτελεσματική διδασκαλία της, με τη μορφή πρακτικών ιδεών προς εφαρμογή¹. Η Τοπική Ιστορία και κατ' επέκταση η Τοπική Ιστορία της Μουσικής, προτείνεται στη σχολική εκπαίδευση περισσότερο ως μέθοδος και όχι ως ένα ξεχωριστό είδος ιστορικής προσέγγισης. Το «γενέθλιο πολιτιστικό περιβάλλον» ενός ανθρώπου διαμορφώνει την ιδιαίτερη προσωπική, κοινωνική και καλλιτεχνική του ταυτότητα. Η παγκοσμιοποίηση και η χρήση του Διαδικτύου συχνά εμποδίζει τους νέους όχι μόνο να γίνουν μέτοχοι των ιδιαίτερων μουσικών τους πολιτισμών, αλλά ακόμη και να αναπτύξουν ιδιαίτερες μουσικές ταυτότητες. Η μουσική εκπαίδευση σήμερα αντιμετωπίζει μια σοβαρή πρόκληση: τη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας των νέων σε σχέση με τη μουσική εκπαίδευση που τους παρέχεται. Οι ταυτότητες των ανθρώπων, όπως αναφέρει ο Volgsten² δεν είναι

1 Ανδρούτσος, Π. (2006). Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, τεύχος 3, σ.σ 51-69.

2 Volgsten, U. (2014), *Music, Culture, Politics - Communicating Identity, Authenticity and Quality in the 21st*

φυσικά προδιαγεγραμμένες ούτε δεδομένες, και αφορούν σε ό,τι εμπεριέχουν αλλά και σε ό,τι αποκλείουν.

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην παρουσίαση τριών πιλοτικών διαθεματικών σχεδίων εργασίας (projects) που αφορούν την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20^ο αιώνα, ειδικότερα μετά την απελευθέρωσή της το 1912 και αξιοποιούν τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.). Βασικός στόχος αυτών των διαθεματικών σχεδίων εργασίας ήταν η ανάδειξη της ταυτότητας της Μουσικής της Θεσσαλονίκης, η οποία κατοικήθηκε από ένα πολύχρωμο μωσαϊκό ανθρώπων που κουβαλούσε το δικό του πολιτισμό και τις δικές του μουσικές. Το περιβάλλον του σχολείου και ο τόπος των μαθητών/τριών που ζουν μόνιμα, προσφέρονται για ανάλογες προσεγγίσεις. Επίσης, τα σχέδια εργασίας για την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20^ο αιώνα συνδυάζονται ουσιαστικά με την ύλη των σχολικών εγχειριδίων της Μουσικής για το Γυμνάσιο. Οι Τ.Π.Ε. αποτέλεσαν πολύτιμα παιδαγωγικά εργαλεία για την εισαγωγή των μαθητών/τριών στη μουσική της «ιδιαίτερης» πατρίδας τους. Οι μαθητές/τριες έκαναν ένα πνευματικό άλμα, ένα εγχείρημα εμβάθυνσης σε διάφορα είδη μουσικής της γενέθλιας πόλης τους, είδη που οφείλονται στη διαφορετική τεχνοτροπία και μουσική παιδεία των ιδίων των συνθετών. Οι μαθητές/τριες εντρυφώντας στην Τοπική Ιστορία της Μουσικής και δημιουργώντας ψηφιακά παιχνίδια γνώσεων στην ελληνική αλλά και την αγγλική γλώσσα, ανέπτυξαν οι ίδιοι/ες τρόπους διατήρησης της μουσικής τους ταυτότητας και προσδιορισμού της αυτοσυνείδησής τους.

2. Η Τοπική Ιστορία της Μουσικής και η διδακτική της

2.1. Ο όρος «Τοπική Ιστορία της Μουσικής»

Η Τοπική Ιστορία αποτελεί γνωστικό αντικείμενο που είναι δυνατόν να προσεγγίσει κανείς σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Παρά τις ενδεχόμενες επικαλύψεις, έχει διαφορετικούς στόχους και προσανατολισμούς από τη λαογραφία και οι προσεγγίσεις της έχουν ιδιαίτερες εστιάσεις, μεθοδολογία και στόχους. Η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικής τους ικανότητας, καθώς και στη διαμόρφωση ενός μαθητοκεντρικού-ερευνητικού κλίματος στη σχολική ζωή³. Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης, της Ενωμένης Ευρώπης και της πολυπολιτισμικότητας, η Τοπική Ιστορία αποτελεί για το σημερινό πολίτη όχι μόνο έναν τρόπο διαμόρφωσης ιστορικής και εθνικής συνείδησης αλλά και έναν από τους άξονες διαμόρφωσης μιας νέας ταυτότητας, η οποία συνδυάζει τα παλιά

Century. *The Nordic Journal of Cultural Policy*, 17(1), pp.114-131.

3 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Τοπική ιστορία γ' γυμνασίου βιβλίο εκπαιδευτικό*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 5.

Παραπομπή: Παπιά, Μ., Αλεξούδα, Γ. (2018), Τοπική Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης στον 20ο αιώνα: Σχέδια εργασίας με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., *Θεωρία και Έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής*, τχ. 26/2018, σ.σ. 51-70. Στο: <http://periodiko.inpatra.gr>

με τα καινούρια στοιχεία. Η Τοπική Ιστορία αποτελεί ένα μέσο άμυνας ενάντια στην πολιτισμική αλλοτρίωση αλλά και έναν τρόπο ανάπτυξης της εκτίμησης και αποδοχής της διαφορετικότητας⁴.

Ο όρος «Τοπική Ιστορία της Μουσικής» αποτελεί έναν ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης του ανθρώπινου παρελθόντος. Εστιάζει σε έναν περιορισμένο χώρο αναφοράς και για να γίνει αντιληπτός εξετάζεται σε συνδυασμό με την Ιστορία της Μουσικής και κυρίως με τα μουσικά ρεύματα. Πρόκειται για μια μικροϊστορία της οποίας τα πορίσματα χρειάζεται να ενταχθούν στη μακροϊστορία, δηλαδή στη γενική ιστορία. Η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής δεν αφορά μόνο στην εξέταση του παρελθόντος. Στη σύγχρονη προσέγγιση της ιστορικής πραγματικότητας, η έννοια του χρόνου προσεγγίζεται και στις τρεις διαστάσεις της: στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον, θεωρώντας ότι τα τρία αυτά επίπεδα είναι ισοδύναμα και ισοβαρή, αλληλένδετα και αναπόσπαστα στην ερμηνεία της ιστορίας ενός τόπου⁵. Η Τοπική Ιστορία της Μουσικής, ιδιαίτερα λόγω της αμεσότητας των πηγών της, προσφέρει τη δυνατότητα σύνδεσης του ιστορικού ορίζοντα των εκπαιδευομένων – σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο – με την ίδια τους τη ζωή. Η Ιστορία της Μουσικής γίνεται σύγχρονη, αποκτά παροντική διάσταση και συμβάλλει στη διεύρυνση της ταυτότητας του σύγχρονου ανθρώπου⁶, ενώ συγχρόνως οδηγεί περισσότερο κοντά στον άνθρωπο με τις δραστηριότητές του, τα συναισθήματά του, τις ψυχολογικές όψεις των κινήσεών του και των επιλογών του στο χώρο δράσης του.

Στην προσέγγιση θεμάτων Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής αξιοποιούνται όλα τα είδη πηγών, όπως το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον, τα αρχαιολογικά έγγραφα, μουσικά έργα (χειρόγραφα και εκτυπωμένα). Πέραν όμως από τις γραπτές πηγές, σημαντική πληροφόρηση για την ιστορική εξέλιξη της μουσικής μιας περιοχής μπορεί να προσφέρει και το κατάλληλο οπτικοακουστικό υλικό, το οποίο μπορεί κανείς να αναζητήσει σε αρχεία ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών, βιβλιοθήκες πανεπιστημίων, στο Διαδίκτυο, καθώς και σε εκδόσεις δίσκων βινυλίου, cd, dvd κ.τ.λ.. Είναι προφανές ότι ο βαθμός αξιοπιστίας των πηγών αυτών, από τις οποίες άλλες είναι άμεσες και άλλες έμμεσες, ποικίλλει, και είναι έργο των εκπαιδευτικών να τον προσδιορίσει, ώστε να προφυλάξει τους/τις μαθητές/τριες από επισφαλή συμπεράσματα.

2.2. Η διδακτική της «Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής»

Οι θεωρητικοί του πεδίου της Τοπικής Ιστορίας αναφέρουν την άποψη πως η μελέτη της δεν μπορεί να γίνει μέσα από τη χρήση παραδοσιακών διδακτικών μεθόδων,

4 Ασωνίτης, Σπ., Παππάς, Θ. (2006), Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας. Αθήνα : Ο.Ε.Δ.Β.

5 Friedman, J. (1992), The past in the Future: History and the Politics of Identity. *American Anthropologist*, 94, p. 837-859.

6 Λεονταίνης, Γ., & Ρεπούση, Μ. (2001), Η Τοπική Ιστορία ως Πεδίο Σπουδής στο Πλαίσιο της Σχολικής Παιδείας. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ.σ. 25-40.

αλλά μέσω μιας δυναμικής διαδικασίας μάθησης, η οποία δίνει πρωτεύοντα ρόλο στην ενεργό δράση των εκπαιδευομένων και στην παραγωγή ιστορικής γνώσης από τους ίδιους⁷. Το πνεύμα που διαπνέει τη διδακτική της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής βασίζεται σε μαθητοκεντρικές στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης. Συγκεκριμένα βασίζεται στις αρχές της ανακαλυπτικής και συνεργατικής μάθησης και στο μεθοδολογικό μοντέλο των σχεδίων εργασίας (μέθοδος project).

Η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να αναζητήσουν και να διαμορφώσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Μέσα από τον εντοπισμό των τοπικών μουσικών ιδιαιτεροτήτων προάγεται η αναγνώριση της πολυμορφίας ως πολύτιμοι φορέα ανάδειξης του πολιτισμικού πλούτου μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής ή μιας χώρας γενικότερα⁸. Σύμφωνα με τον J. Brunner⁹ «Διδάσκουμε ένα γνωστικό αντικείμενο, όχι για να παράγουμε μικρές ζωντανές βιβλιοθήκες πάνω σε αυτό το αντικείμενο, αλλά για να κάνουμε τους/τις μαθητές/τριες να σκεφτούν μόνοι/ες τους, να εξετάσουν τα ζητήματα όπως κάνει ένας/μία ιστορικός, να μετάσχουν στη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης. Η γνώση είναι διαδικασία, όχι προϊόν».

Η Τοπική Ιστορία της Μουσικής, ως πεδίο εκπαιδευτικών διεργασιών, αναδεικνύεται σε ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο προώθησης θετικών μαθησιακών δραστηριοτήτων, που καλύπτουν όλο το φάσμα των διδακτικών αρχών. Οι μαθητές/τριες μπορούν να επισημάνουν ότι ίχνη και αποτυπώματα της ζωής του ανθρώπου στο χρόνο υπάρχουν παντού γύρω τους και να κατανοήσουν ότι, αν υποβάλουν σε αυτά τις κατάλληλες ερωτήσεις μπορούν να λάβουν απαντήσεις για το παρελθόν του τόπου τους, το κοντινό ή μακρινό, και να πραγματοποιήσουν προεκτάσεις μέσα στο ευρύτερο ιστορικό γίγνεσθαι¹⁰. Η μέθοδος προσέγγισης της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής δε διαφέρει από τις μεθόδους έρευνας που χρησιμοποιεί η Γενική Ιστορία: επιλογή του θέματος, διαμόρφωση των ερωτημάτων, αναζήτηση και μελέτη των πηγών και των πληροφοριών, κριτική αντιμετώπιση των πηγών, αφομοίωση, σύνθεση, παρουσίαση, αξιολόγηση¹¹.

Η μέθοδος project κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την προσέγγιση θεμάτων Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής, καθώς στηρίζεται στις αρχές της αυτενέργειας και της συμμετοχικής μάθησης¹², προάγει τη δημιουργική σκέψη,

7 Φραγκούλης, Ι., & Φραντζή, Φ. (2010), *Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Πάτρα: Γιάννης Πικραμένος, σ. 22.

8 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα : Ο.Ε.Δ.Β., σ. 19.

9 Brunner, J. S. (1966), *Towards a theory of instruction*. Νέα Υόρκη: Norton, p. 72.

10 Λεοντοίνης, Γ. (2003), Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα διδακτικής της ιστορίας και του περιβάλλοντος. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, σ.219.

11 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα : Ο.Ε.Δ.Β., σ.22.

12 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα : Ο.Ε.Δ.Β., σ.22.

τη συνεργατικότητα, τη βιωματική μάθηση και συμβάλλει στην ανάπτυξη του διεπιστημονικού τρόπου μάθησης. Ως μέθοδο project εννοούμε μια χρονικά, τοπικά και θεματικά προσδιορισμένη, προσεκτικά σχεδιασμένη και κατευθυνόμενη σε συγκεκριμένους στόχους ενέργεια. Η μέθοδος αυτή αποτελεί μια ανοικτή διαδικασία μάθησης, τα όρια και οι διαδικασίες της δεν είναι αυστηρά καθορισμένα, ενώ εξελίσσεται ανάλογα με την κατάσταση, τις ιδιαίτερες επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων¹³. Βέβαια, η εφαρμογή της μεθόδου project πρέπει να είναι συνεπής αλλά όχι τυπολατρική¹⁴. Τα σχέδια εργασίας (projects) εξασφαλίζουν ένα ελεύθερο πλαίσιο κίνησης και δραστηριοποίησης των μαθητών και μαθητριών μέσα από αυθεντικές καταστάσεις που κινητοποιούν το ενδιαφέρον τους, το στοιχείο της αυθεντικότητας και της ενεργοποίησης και διασφαλίζουν την ποιότητα και την ποσότητα της μάθησης. Με τα σχέδια εργασίας καλλιεργούνται οι δεξιότητες της μεταγνώσης, οι ικανότητες δηλαδή του ατόμου να γνωρίζει και να ελέγχει τις γνωστικές λειτουργίες του, οι οποίες το βοηθούν κατά τη διαδικασία αιτιολόγησης και επίλυσης προβλημάτων ενώ παράλληλα διευκολύνουν τη μάθηση¹⁵. Στο πλαίσιο αξιοποίησης της μεθόδου στην προσέγγιση θεμάτων Τοπικής Ιστορίας και κατ'επέκταση και της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής, παρέχεται η δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να αξιοποιούν κατάλληλα τις προϋπάρχουσες εμπειρίες τους και να οικοδομούν σταδιακά τις γνώσεις τους μέσα από κατάλληλη αξιοποίηση των αρχών της βιωματικής μάθησης¹⁶. Η εργασία κατά ομάδες επιτρέπει την αξιοποίηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων και ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών. Με την επίβλεψη των διδασκόντων κάθε μαθητική ομάδα αναλαμβάνει ένα μέρος της συνολικής εργασίας, πραγματοποιεί τη σχετική έρευνα και δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/τριες δεν νοιώθουν μόνο ότι μελετούν την Τοπική Ιστορία της Μουσικής, αλλά και ότι συμμετέχουν οι ίδιοι/ες στη διαμόρφωσή της ως γνωστικού προϊόντος. Η συνεργασία με τους/τις διδάσκοντες/ουσες αλλά και τους/τις συμμαθητές/τριες, στην προσπάθεια επίτευξης του κοινού στόχου, καθώς και ο καταμερισμός των υποχρεώσεων, αποτελούν για τους/τις μαθητές/τριες διαδικασίες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και στην αποδοχή και εκτίμηση του άλλου¹⁷. Επιπλέον, η σύγχρονη τεχνολογικά ενισχυόμενη μάθηση διευκολύνει την επικοινωνία, υποστηρίζει τη συνεργασία και ενθαρρύνει τη συλλογική οικοδόμηση της γνώσης.

Το αντικείμενο της Τοπικής Ιστορίας και η σχετική μεθοδολογία δεν

13 Κρίβας, Σ. (2007), *Παιδαγωγική Επιστήμη, Βασική Θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.

14 Μαυροσκούφης, Δ. (2008). *Διδακτική Μεθοδολογία για την Ανάπτυξη της Κριτικής Σκέψης*. Θεσσαλονίκη: Αρσ Κοριακίδη, σ. 69.

15 Π.ΥΠΔΒΜΘ. (2011). *Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Μουσικής στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση-Οδηγός Εκπαιδευτικού*, σ. 20.

16 Φραγκούλης, Ι., & Φραντζή, Φ. (2010). Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Πάτρα: Γιάννης Πικραμένος, σ. 24.

17 Ασωνίτης, Σπ., Παππάς, Θ. (2006). *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β., σ. 14.

ευνοούν τη θεωρητικολογία. Η εποπτεία του υλικού και η συνειδητοποίηση της ανάγκης διαχείρισης του είναι τα στοιχεία εκείνα που φέρνουν τον/την μαθητή/τρια σε άμεση επαφή με το από αντικείμενο της έρευνας. Η ενασχόληση, λοιπόν, με τα συναφή θέματα λειτουργεί ως παράγοντας εξισορρόπησης στο ισοζύγιο θεωρητικής και εμπειρικής γνώσης του γενικότερου σχολικού προγράμματος. Ανάλογο ρόλο διαδραματίζει και η προσέγγιση των συναφών θεμάτων με ερευνητική μέθοδο, καθώς υπαγορεύει στον/στην μαθητή/τρια αυτενέργεια, επινοητικότητα, δράση και ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Το ενδιαφέρον για την Τοπική Ιστορία δεν περιορίζεται μόνον στην απλή γνώση και καταγραφή του παρελθόντος. Με τη σπουδή της ιστορίας, των εμπειριών, των αξιών και του μόχθου των κοινωνιών του παρελθόντος επιχειρείται η συνειδητοποίηση του παρόντος¹⁸.

Η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας –και κατ' επέκταση της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής – αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών, ώστε μέσα από αυτή να προκύψει μια νέα εικόνα, περισσότερο κατανοητή, για τον κόσμο στον οποίο ζουν, αλλά και νέες στάσεις απέναντι στο παρόν¹⁹. Η εξέλιξη της μουσικής συμπεριφοράς των εφήβων αποτελεί συστατικό κομμάτι της ταυτότητάς τους, γενικότερα, και της μουσικής ταυτότητάς τους, ειδικότερα. Το μουσικοεκπαιδευτικό έργο δεν είναι αποκομμένο από την κοινωνική πραγματικότητα, το πολιτιστικό γίγνεσθαι και το φυσικό περιβάλλον, στο οποία ζούμε καθημερινά, σε μια εποχή που η φύση της μουσικής εμπειρίας και συμπεριφοράς μεταβάλλεται τόσο δραματικά, σ' ένα χώρο που διαρκώς παγκοσμιοποιείται. Οι μαθητές/τριες γίνονται μέτοχοι του ιδιαίτερου μουσικού τους πολιτισμού, αλλά και των διεργασιών ανάπτυξης των ιδιαίτερων μουσικών τους ταυτοτήτων²⁰.

2.3. Η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στα σχέδια εργασίας

Στα σχέδια εργασίας μπορούν να αξιοποιηθούν διάφορα εργαλεία της Πληροφορικής. Τα τελευταία χρόνια η αξιοποίηση του Διαδικτύου ως πηγή πληροφοριών στην έρευνα των μαθητών/τριών αποτελεί συνήθη πρακτική. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να τους/τις παραπέμψει σε συγκεκριμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις ή να τους/τις προτρέψει να αξιοποιήσουν τις μηχανές αναζήτησης, οι οποίες μπορούν να τους/τις διευκολύνουν στην αποτελεσματική αναζήτηση πηγών. Στη δεύτερη περίπτωση είναι πολύ σημαντικό να ελεγχθεί η αξιοπιστία των πηγών που θα βρεθούν²¹.

18 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Τοπική ιστορία γ' γυμνασίου βιβλίο εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 41.

19 Ασωνίτης, Σπ., Παπιάς, Θ. (2006), *Τοπική ιστορία γ' γυμνασίου βιβλίο εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 15.

20 Λαπιδάκη, Ε. *Μια «οικολογική» προσέγγιση της μουσικής ψυχολογίας και εκπαίδευσης των εφήβων*. Στο: <http://www.openarchives.gr/view/510466> (προσπελάστηκε στις 30/8/2017).

21 Κανόκης, Ι. (2011), *Εκπαιδευτική Τεχνολογία: Διδακτική των μέσων και ικανότητα επέδειξο χειρισμού των*

Τα συνεργατικά εργαλεία μπορούν να δώσουν σημαντική ώθηση στη συνεργασία των μαθητών/τριών. Στην εποχή μας υπάρχουν διαθέσιμα διάφορα συνεργατικά εργαλεία, τα οποία είναι εύχρηστα και προσφέρονται δωρεάν. Μέσω της πλατφόρμας του google drive²² παρέχεται δωρεάν η σουίτα των συνεργατικών εφαρμογών γραφείου της google, στην οποία μεταξύ των άλλων περιλαμβάνεται η εφαρμογών παρουσιάσεων google slides. Με τη βοήθεια των google slides ο/η χρήστης μπορεί να δημιουργήσει μια παρουσίαση, την οποία μπορεί να κάνει κοινόχρηστη με τους/τις συνεργάτες του και στη συνέχεια να την επεξεργαστεί μαζί τους. Η εφαρμογή είναι προσβάσιμη σε κάθε συσκευή που έχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο (υπολογιστής, ταμπλέτα, κινητό τηλέφωνο) και δεν απαιτεί κάποια εγκατάσταση. Ο/Η χρήστης μπορεί να κατεβάσει το αρχείο του σε μορφή Microsoft PowerPoint ή Libreoffice Impress²³.

Οι μαθητές/τριες μέσω του προγραμματισμού μπορούν από απλοί χρήστες των έτοιμων προγραμμάτων να γίνουν δημιουργοί των δικών τους προγραμμάτων. Τα σχέδια εργασίας αποτελούν μία από τις προτεινόμενες προσεγγίσεις για τη διδασκαλία του προγραμματισμού προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών/τριών²⁴. Τα οπτικά προγραμματιστικά περιβάλλοντα δείχνουν να κινητοποιούν περισσότερο τους/τις μαθητές/τριες. Σε αυτά δεν έρχονται αντιμέτωποι/ες με συντακτικά λάθη και την αποθάρρυνση που τα συνοδεύει. Ένα από τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά οπτικά προγραμματιστικά περιβάλλοντα είναι το Scratch²⁵. Το Scratch είναι ένα πολύ δημοφιλές εκπαιδευτικό περιβάλλον οπτικού προγραμματισμού, το οποίο δημιουργήθηκε στο MIT και παρέχεται δωρεάν²⁶. Είναι ευρέως διαδεδομένο στο χώρο της εκπαίδευσης και χρησιμοποιείται πολύ συχνά για τον προγραμματισμό αφήγησης ιστοριών, παιχνιδιών, προσομοιώσεων, μουσικών εφαρμογών, κ.α.²⁷. Πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό προγραμματιστικό περιβάλλον, στο οποίο οι μαθητές/τριες δε συναντούν τις δυσκολίες των συντακτικών λαθών και μπορούν να μνηθούν με έναν πιο εύκολο και ευχάριστο τρόπο στον προγραμματισμό²⁸.

Το eTwinning είναι μια Ευρωπαϊκή δράση μέσω της οποίας σχολεία από διαφορετικές Ευρωπαϊκές χώρες, κάνοντας χρήση εργαλείων Τ.Π.Ε.,

μέσων πληροφορίας και επικοινωνίας. Στο: Γ. Μαυροειδής (επιμ.), *Εισαγωγή στις επιστήμες αγωγής*. Αθήνα: Γρηγόρη, σ.σ. 381-397.

22 Google Drive - <https://www.google.com/drive/>

23 Google Slides - <https://www.google.com/slides>

24 Δαγδιλέλης, Β. (2008), *Σύγχρονα Περιβάλλοντα και Δραστηριότητες για Αρχάριους Προγραμματιστές: Νεότερα Αποτελέσματα Ερευνών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σοφία Α.Ε.

25 Kaucic, B. & Asic, T. (2011), MIPRO. *Proceedings of the 34th International Convention*, p.p. 1095–1100.

26 Ο δικτυακός τόπος του scratch - <https://scratch.mit.edu>

27 Maloney, J., Resnick, M., Rusk, N., Silverman, B., Eastmond, E. (2010), *The scratch programming language and environment*. Transactions on Computer Education, 10(4), pp. 1-15.

28 Αλεξούδα, Γ. & Παπιά, Μ. (2015). *Ανάπτυξη παιχνιδιών γνώσεων με το Scratch: Μια διαθεματική προσέγγιση Προγραμματισμού και Μουσικής*. Στο Β. Δαγδιλέλης, Α. Λαδιάς, Κ. Μπίκος, Ε. Ντρενογιάννη, Μ. Τσιτοπούδου (επιμ.), *Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»*. Στο: <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe2278.pdf> (προσπελάστηκε στις 03/9/2017).

συνεργάζονται ώστε να αποκομίσουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη. Η δράση eTwinning δίνει στα σχολεία την ευκαιρία να μάθουν μαζί, να μοιραστούν τις απόψεις τους και να δημιουργήσουν καινούργιες συνεργασίες και φιλίες. Το eTwinning είναι η κοινότητα των σχολείων της Ευρώπης και προσφέρει μία πλατφόρμα για το προσωπικό (εκπαιδευτικούς, διευθυντές, βιβλιοθηκάρους, κ.λ.π.) που εργάζεται σε σχολεία των συμμετεχόντων Ευρωπαϊκών χωρών, για να επικοινωνούν, να συνεργάζονται, να διεξάγουν έργα, να μοιράζονται και, με λίγα λόγια, να αισθάνονται και να αποτελούν μέρος της πιο συναρπαστικής κοινότητας μάθησης. Η πλατφόρμα του eTwinning διευκολύνει την υλοποίηση διασχολικών σχεδίων εργασίας²⁹.

3. Παραδείγματα σχεδίων εργασίας

Στο πλαίσιο της καλλιέργειας της μουσικής συμπεριφοράς των εφήβων μέσα από τη μελέτη της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής, υλοποιήθηκαν, στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κατά το σχολικό έτος 2014-2015, δύο πιλοτικά διαθεματικά σχέδια εργασίας (projects) αλλά και μια διασχολική συνεργασία στο πλαίσιο έργου eTwinning, που αφορούν την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20ο αιώνα, με αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

Παρακάτω παρατίθενται τα αποτελέσματα αυτών με στόχο τη διάχυση της εμπειρίας που αποκτήθηκε μέσω αυτών, ως καλής πρακτικής για τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

3.1. Research project on the Music of Thessaloniki through the 20th century, with CLIL

«Το CLIL (Content and Language Integrated Learning) είναι μια εκπαιδευτική προσέγγιση με διπλό στόχο, κατά την οποία χρησιμοποιείται επιπρόσθετη γλώσσα για τη διδασκαλία και την εκμάθηση τόσο της γλώσσας όσο και του περιεχομένου»³⁰. Χρησιμοποιώντας την μέθοδο CLIL, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν ένα ή περισσότερα από τα σχολικά τους μαθήματα μέσα από μια ξένη γλώσσα, συχνά την Αγγλική, αλλά μερικές φορές μέσα από μια άλλη δεύτερη γλώσσα. Οι μαθητές/τριες δεν αναμένεται να κατέχουν τέλεια τη νέα γλώσσα αλλά μαθαίνουν τη γλώσσα που χρειάζονται για την εργασία τους παράλληλα με το περιεχόμενο του μαθήματος.

Η μέθοδος CLIL συνεπάγεται αλλαγή της εστίασης στην τάξη. Ο/Η εκπαιδευτικός πρέπει να δείξει στους/στις μαθητές/τριες πώς να βρίσκουν πληροφορίες από μόνοι/ες τους, καθώς και πώς να συνεργάζονται και να συζητούν

29 Ο δικτυακός τόπος του eTwinning - <https://www.etwinning.net>

30 CLIL Book GR. Στο: <http://languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20GR.pdf> (προσπελάστηκε στις 28/8/2017).

για να ανακαλύψουν νέες ιδέες, έτσι ώστε η χρήση της γλώσσας να γίνεται μέρος της διαδικασίας της μάθησης. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας οι μαθητές/τριες αποκτούν γνώσεις στο συγκεκριμένο μάθημα, θέμα ή γνωσιολογικό πεδίο και συγχρόνως βελτιώνουν πτυχές μιας ξένης γλώσσας (γραμματική, λεξιλόγιο, δεξιότητες ομιλίας, γραφής, κατανόησης προφορικού και γραπτού λόγου). Οι μαθητές/τριες βλέπουν το περιεχόμενο από μια διαφορετική και ευρύτερη προοπτική, όταν αυτό διδάσκεται σε άλλη γλώσσα (πολύ-προοπτική / πολυπρισματική θεώρηση)³¹.

Το διαθεματικό σχέδιο εργασίας με τίτλο «Research project on the Music of Thessaloniki through the 20th century, with CLIL» υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2014-15 στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σε ένα τμήμα 13 μαθητών/τριών της β' τάξη του Γυμνασίου. Το σχέδιο έρευνας εμπλέκει τα γνωστικά αντικείμενα της Μουσικής, της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής, των Τ.Π.Ε. και της Αγγλικής γλώσσας. Οι στόχοι του αυτού διαθεματικού project ήταν η ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων, η καλλιέργεια δεξιοτήτων πληροφορικού γραμματισμού, η ανάπτυξη επικοινωνιακού και γραπτού λόγου στην αγγλική γλώσσα, η ανάπτυξη κριτικής δημιουργικής σκέψης και η ανάπτυξη ομαδοσυνεργατικής μάθησης. Οι μαθητές/τριες εργάστηκαν σε 3 ομάδες των 4-5 μελών και μελέτησαν την ιστορία της μουσικής της Θεσσαλονίκης, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την απελευθέρωσή της το 1912. Το θέμα της 1^{ης} ομάδας ήταν «Thessaloniki's Classical Music», της 2^{ης} ομάδας «Thessaloniki's "Rebetiko Song" and Folk music» και της 3^{ης} ομάδας «Thessaloniki's "Intekhno Song" and Rock music». Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις ώστε οι μαθητές/τριες αφενός να έχουν πρόσβαση σε μια μεγάλη ποικιλία πηγών πληροφοριών (υπερσυνδέσμους, βίντεο, ηχογραφήσεις, κείμενα και εικόνες) και αφετέρου να έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν με χρήση λογισμικού παρουσιάσεων, στην αγγλική γλώσσα, τις μουσικές εμπειρίες τους. Οι μαθητές/τριες χρησιμοποίησαν την εφαρμογή google slides για να δημιουργήσουν συνεργατικά την παρουσίαση της εργασίας τους και στη συνέχεια αποφάσισαν να «κατεβάσουν» το αρχείο της παρουσιάσής τους και να το επεξεργαστούν με το λογισμικό παρουσιάσης Microsoft PowerPoint για να εισάγουν κάποια επιπλέον εφέ και να δημιουργήσουν την τελική παρουσίαση της εργασίας τους, η οποία ήταν ανεξάρτητη από τη σύνδεση στο Διαδίκτυο.

Η φύση των Τ.Π.Ε., ιδίως του Διαδικτύου και των συνεργατικών εργαλείων Τ.Π.Ε. όπως είναι η εφαρμογή googleslides, επέτρεψε στους/στις μαθητές/τριες να αλληλεπιδρούν με τους/τις συνομηλίκους τους, να έχουν πρόσβαση και να αναζητούν πληροφορίες, να ανταλλάσσουν ιδέες και να προωθούν την ομαδική εργασία, τις δεξιότητες σκέψης και την αυτοαξιολόγηση. Αρχικά, προκειμένου να ξεπεραστεί η διστακτικότητα των μαθητών/τριών, τους/

31 Wolff, D. (2004), *Integrating language and content in the language classroom: Are transfer of knowledge and of language ensured?* Paris: GERAS.

τις επιτράπη η εναλλαγή της γλώσσας, δηλαδή η χρήση της Αγγλικής γλώσσας ή της Ελληνικής γλώσσας εναλλακτικά, ή μια μίξη και των δύο γλωσσών, έτσι ώστε να αποφευχθεί πιθανή αμηχανία. Με την πάροδο του χρόνου, οι μαθητές/τριες χρησιμοποιούσαν την Αγγλική γλώσσα όσο περισσότερο μπορούσαν μιλώντας μεταξύ τους αλλά και με τους/τις εκπαιδευτικούς. Η αναζήτηση πληροφοριών για την Μουσική της Θεσσαλονίκης του 20^{ου} αιώνα από αξιόπιστες πηγές στην Αγγλική γλώσσα, αρχικά βοήθησε τα παιδιά να αναπτύξουν ικανότητες κατανόησης και να μάθουν μουσικούς όρους στη γλώσσα αυτή, ενώ στη συνέχεια προχώρησαν και σε ανάπτυξη παραγωγής λόγου. Κάθε ομάδα δημιούργησε τη δική της παρουσίαση, επεξήγησε στην Αγγλική γλώσσα το είδος της μουσικής που ανέλαβε και μοιράστηκε την εμπειρία με τους/τις συμμαθητές/τριες.

Το project αυτό παρουσιάστηκε στη Δημερίδα με τίτλο «Εμπειρίες και συμπεράσματα από την εφαρμογή διαθεματικών δράσεων μέσω της Διδασκαλίας της Ολιστικής Προσέγγισης Γλώσσας και Περιεχομένου – CLIL», που διοργάνωσε το Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στις 11-12 Δεκεμβρίου 2015.

3.2. Σχέδιο εργασίας προγραμματισμού παιχνιδιών γνώσεων για την μουσική της Θεσσαλονίκης του 20^{ου} αιώνα

Η μάθηση διαμέσου παιχνιδιών (Game Based Learning) αποτελεί μία από τις πιο σύγχρονες τάσεις στον τομέα της εκπαίδευσης. Η τάση για παιχνίδι είναι εγγενής σε παιδιά και ενήλικες και εκτός από ψυχαγωγία, προωθεί τη φυσική και νοητική δραστηριότητα, συνεπώς ένας τρόπος εμπλουτισμού της διαδικασίας μάθησης είναι η συνύφανση του παιχνιδιού με το προς μάθηση περιεχόμενο ή έννοιες³². Τα παιχνίδια γενικότερα και τα ψηφιακά παιχνίδια μαθησιακού σκοπού ειδικότερα, περιλαμβάνουν στόχους που επιτρέπουν στους/στις μαθητές/τριες να καταστρώνουν στρατηγικές, να αισθάνονται υπερήφανοι/ες για τις κατακτήσεις και τα επιτεύγματά τους και να ανταμείβονται με τη συνέχιση του παιχνιδιού³³. Κινητοποιούν το ενδιαφέρον και τη φυσική περιέργεια των παιδιών σχετικά με το τι θα επακολουθήσει, μέσα από ευχάριστες παιγνιώδεις διαδικασίες³⁴.

Ο επαναπροσδιορισμός προς την επίτευξη μιας μαθητοκεντρικής εμπειρίας σε αντίθεση με τις παραδοσιακές δασκαλοκεντρικές προσεγγίσεις, αποτελεί βασικό στόχο της χρήσης ψηφιακών παιχνιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία³⁵.

32 Malone, T. W., & Lepper, M. R. (1987). Making Learning Fun: A Taxonomy of Intrinsic Motivations for Learning. In R. E. Snow & M. J. Farr (Eds.), *Aptitude, Learning and Instruction* (Vol. 3, pp.223-253). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

33 Gee, J. P. (2003), *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. New York: Palgrave/Macmillan.

34 Malone, T. W., & Lepper, M. R. (1987). Making Learning Fun: A Taxonomy of Intrinsic Motivations for Learning. In R. E. Snow & M. J. Farr (Eds.), *Aptitude, Learning and Instruction* (Vol. 3, pp.223-253). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

35 Becker, K. (2005), *How Are Games Educational? Learning Theories Embodied in Games DiGRA 2005 2nd*

Κατά τον Marc Prensky³⁶ τα ψηφιακά παιχνίδια με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους - κανόνες, στόχους, αποτελέσματα, ανατροφοδότηση, σύγκρουση, πρόκληση, αλληλεπίδραση, σενάριο - μπορούν να υποστηρίξουν τη διαδικασία μάθησης, γιατί βοηθούν στην ανάπτυξη νέων γνωστικών ικανοτήτων. Επιπλέον είναι διασκεδαστικά, δημιουργούν κίνητρα στους/στις μαθητές/τριες και ενθαρρύνουν την μάθηση. Απαιτείται όμως προσοχή, ώστε η δυναμική των παιχνιδιών και η δυναμική της μάθησης να μην λειτουργούν η μια ενάντια στην άλλη³⁷.

Για τη Μουσική της Θεσσαλονίκης του 20ου αιώνα σχεδιάστηκαν δύο διαθεματικά σχέδια εργασίας Προγραμματισμού Υπολογιστών και Μουσικής, με βάση το πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών για τον Πληροφορικό Γραμματισμό στο Γυμνάσιο³⁸ και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής³⁹, τα οποία υλοποιήθηκαν στη β' τάξη του Γυμνασίου του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κατά το σχολικό έτος 2014-2015, αξιοποιώντας το εκπαιδευτικό προγραμματιστικό περιβάλλον του Scratch. Αναπτύχθηκαν έξι παιχνίδια γνώσεων για τους μουσικούς δημιουργούς και τους ερμηνευτές της Θεσσαλονίκης που αφορούν τα μουσικά ρεύματα: ροκ και έντεχνο, ρεμπέτικο και λαϊκό, κλασική μουσική. Συγκεκριμένα, το πρώτο σχέδιο εργασίας αφορούσε την ανάπτυξη παιχνιδιών γνώσεων για τους συνθέτες και τους στιχουργούς της Θεσσαλονίκης κατά τον 20 αιώνα. Οι μαθητές/τριες ανέπτυξαν τρία παιχνίδια γνώσεων με τίτλους: «The phantom of Rock and Thetchno song», «Rebetiko musician», «Classical music creates». Το δεύτερο σχέδιο εργασίας αφορούσε την ανάπτυξη παιχνιδιών γνώσεων για τους ερμηνευτές της Θεσσαλονίκης καθώς και τους συνδυασμούς των μουσικών οργάνων που χρησιμοποιούνται στα μουσικά ρεύματα της πόλης. Οι μαθητές/τριες ανέπτυξαν επίσης τρία παιχνίδια γνώσεων με τίτλους: «T.M.G.» (The Music Game), «The rock and entechno quiz», «The Classical Music of Thessaloniki Quiz».

Κάθε σχέδιο εργασίας υλοποιήθηκε σε ένα τμήμα 13 μαθητών/τριών. Πρόκειται για δύο τμήματα του μαθήματος Πληροφορικής, όπου το τμήμα γενικής παιδείας διαιρείται σε δύο υποτμήματα. Οι μαθητές/τριες κάθε τμήματος χωρίστηκαν και εργάστηκαν σε 3 ομάδες των 4-5 ατόμων. Συνεργάστηκαν, συνέλλεξαν και διασταύρωσαν πληροφορίες για το θέμα του παιχνιδιού τους βασίζομενοι/νες σε αξιόπιστες πηγές. Στη συνέχεια συνέταζαν ερωτήσεις

International Conference, "Changing Views: Worlds in Play" Vancouver, B.C. June 16-20, 2005.

36 Prensky, M. (2009). *Μάθηση Βασισμένη στο Ψηφιακό Παιχνίδι*, (μτφρ.) Ν. Παλασταύρου, Κ. Παλασταύρου. Αθήνα: Μεταίχμιο.

37 Egenfeldt-Nielsen, S. (2004), *Practical barriers in using educational computer games*, On the Horizon, vol. 12, no. 1, pp. 18-21.

38 ΥΠΓΒΜΘ. (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών για τον Πληροφορικό Γραμματισμό στο Γυμνάσιο (4η έκδοση)*. Στο: http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/news/Πληροφορική_και_Νέες_Τεχνολογίες/ΤΠΕ_Γυμνάσιο.pdf (προσπελάστηκε στις 16/8/2017).

39 ΔΕΠΠΕ-ΑΠΣ Μουσικής, 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής*. Στο: http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf (προσπελάστηκε στις 23/8/2017).

κλειστού τύπου για τρία επίπεδα δυσκολίας (εύκολο, μέτριο, δύσκολο), επέλεξαν τα πολυμέσα του παιχνιδιού τους, προσδιόρισαν το ακριβές σενάριο του παιχνιδιού τους, προγραμματίσαν το παιχνίδι τους σε Scratch, εκτέλεσαν έλεγχο ορθότητας του προγράμματός τους και έκαναν τις απαραίτητες διορθώσεις. Τα σχέδια εργασίας έδωσαν στους/στις μαθητές/τριες τη δυνατότητα να περάσουν από όλα τα στάδια ανάπτυξης ενός προγράμματος στο Scratch και να δημιουργήσουν τα δικά τους ψηφιακά παιχνίδια. Οι μαθητές/τριες είχαν την ευκαιρία να αποκτήσουν νέες γνώσεις για τη Μουσική της Θεσσαλονίκης και μέσω των παιχνιδιών τους επιχειρούν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των παικτών γι' αυτή. Στα παιχνίδια χρησιμοποιήθηκε η αγγλική γλώσσα, με αποτέλεσμα οι μαθητές/τριες, μέσω των συγκεκριμένων σχεδίων εργασίας, να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους στα Αγγλικά. Όλα τα παιχνίδια αναρτήθηκαν στην πλατφόρμα του Scratch, προκειμένου να πετύχουν τη μέγιστη δυνατή διάχυση, όπου για κάθε παιχνίδι παρέχονται οι κατάλληλες οδηγίες.

Για την παρουσίαση αυτών των ψηφιακών παιχνιδιών υποβλήθηκαν δύο εργασίες στο 7ο Μαθητικό Συνέδριο Πληροφορικής Κεντρικής Μακεδονίας. Οι δύο εργασίες εγκρίθηκαν και παρουσιάστηκαν στο συνέδριο που υλοποιήθηκε στις 21-23 Απριλίου 2015 στο Συνεδριακό Κέντρο «Ν. Οικονόμου» του Κέντρου Διάδοσης Επιστημών και Μουσείου Τεχνολογίας ΝΟΗΣΙΣ. Το Μαθητικό Συνέδριο Πληροφορικής Κεντρικής Μακεδονίας διοργανώνεται από την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας και τους Σχολικούς Συμβούλους Πληροφορικής Κεντρικής Μακεδονίας, σε συνεργασία με το Κέντρο Διάδοσης Επιστημών και Μουσείο Τεχνολογίας (ΝΟΗΣΙΣ) και το Σωματείο «Φίλοι του Τεχνικού Μουσείου Θεσσαλονίκης», στο Συνεδριακό Κέντρο «Ν. Οικονόμου» ΝΟΗΣΙΣ - Κέντρο Διάδοσης Επιστημών και Μουσείο Τεχνολογίας υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Το συνέδριο επιδιώκει την ενθάρρυνση των μαθητών/τριών, ώστε να ασχοληθούν με μία εργασία με, κατά το δυνατόν, επιστημονική προσέγγιση και τους δίνει την ευκαιρία να αποκτήσουν την εμπειρία συμμετοχής σε ένα συνέδριο⁴⁰.

Η δημιουργία των ψηφιακών παιχνιδιών γνώσεων κινητοποίησε το ενδιαφέρον και τη φυσική περιέργεια των παιδιών και αποτέλεσε κίνητρο για αποτελεσματικότερη διερεύνηση. Η παρατήρηση της διδακτικής διαδικασίας, οι δηλώσεις των μαθητών/τριών κατά τη διάρκεια υλοποίησης του σχεδίου εργασίας, τα αποτελέσματα ανώνυμου ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου και η ποιότητα των παιχνιδιών που αναπτύχθηκαν, έδειξαν ότι η υλοποίηση των παραπάνω σχεδίων εργασίας συνέβαλε στην καλλιέργεια των προγραμματιστικών ικανοτήτων των μαθητών/τριών, της κριτικής στάσης απέναντι στα ηλεκτρονικά παιχνίδια και της θετικής στάσης προς την ομαδοσυνεργατική εργασία. Με τη νέα αυτή προσέγγιση

40 Ο δικτυακός τόπος του Μαθητικού Συνεδρίου Πληροφορικής Κεντρικής Μακεδονίας - <http://www.math-syn-pli.gr/>.

Παραπομπή: Παπώ, Μ., Αλεξούδα, Γ. (2018), Τοπική Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης στον 20ο αιώνα: Σχέδια εργασίας με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., *Θεωρία και Έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής*, τχ. 26/2018, σ.σ. 51-70. Στο: <http://periodiko.impastra.gr>

της μάθησης της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής, οι μαθητές/τριες προσπάθησαν να διερευνήσουν και να ανακαλύψουν τη σωστή διαδρομή επίτευξης του στόχου τους, αισθάνθηκαν ελεύθεροι/ες να πειραματιστούν, να αποτύχουν και τελικά να επιτύχουν να δημιουργήσουν ολοκληρωμένα ψηφιακά παιχνίδια γνώσεων για την Τοπική Ιστορία της Μουσικής της πόλης τους, που απευθύνονται σε συνομηλίκους τους και στα οποία αυτοσκοπός του παίχτη δεν είναι η νίκη αλλά η διασκέδαση-επιβράβευση μέσα από την οποία επέρχεται η μάθηση.

3.3. eTwinning “Tracing and sharing our music roots”

Κατά το σχ. έτος 2014-2015, στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υλοποιήθηκε έργο eTwinning με τίτλο «Tracing and sharing music roots». Το συνεργαζόμενο σχολείο ήταν το Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου της Πάφου στην Κύπρο. Πρόκειται για ένα διαθεματικό έργο Πληροφορικής - Μουσικής με σκοπό οι μαθητές/τριες και οι εκπαιδευτικοί των συνεργαζόμενων σχολείων να διερευνήσουν τις μουσικές τους ρίζες και να προχωρήσουν σε ποικίλες δημιουργικές δραστηριότητες με θέμα τη Μουσική της γενέθλιας πόλης τους.

Το έργο επιδίωξε τη διερεύνηση της Μουσικής σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο, την καλλιέργεια δεξιοτήτων αξιοποίησης των Τ.Π.Ε., την καλλιέργεια των προγραμματιστικών δεξιοτήτων, την οικοδόμηση κοινωνικών ικανοτήτων, την καλλιέργεια της δημιουργικότητας, την καλλιέργεια της συνεργασίας, την οικοδόμηση της αυτοπεποίθησης, την καλλιέργεια των μουσικών δεξιοτήτων, τη βελτίωση της αυτοέκφρασης καθώς και την καλλιέργεια γλωσσικών ικανοτήτων.

Η διαδικασία του έργου περιλάμβανε:

- Αλληλογνωριμία—Διερεύνηση των μουσικών ριζών—Εισαγωγική παρουσίαση της Τοπικής Μουσικής Παράδοσης του κάθε σχολείου.
- Εκτενή παρουσίαση της Τοπικής Μουσικής Παράδοσης του κάθε σχολείου δομημένη σε υποενότητες και με τη χρήση εικόνων, μουσικών έργων και επεξηγηματικών κειμένων.
- Ανάπτυξη και μοίρασμα μουσικών παιχνιδιών που συμβάλλουν στην καλλιέργεια των προγραμματιστικών δεξιοτήτων.
- Ανταλλαγή τοπικών τραγουδιών σε μορφή παρτιτούρας.
- Εκτέλεση τραγουδιών της Τοπικής Μουσικής του συνεργαζόμενου σχολείου.
- Ολοκλήρωση του έργου και αξιολόγηση.

Το έργο έδωσε στους/στις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/τριες των δύο σχολείων τη δυνατότητα να γνωριστούν, να επικοινωνήσουν και να συνεργαστούν μεταξύ τους κάνοντας ασφαλή χρήση εργαλείων Τ.Π.Ε., ώστε να αποκομίσουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη. Τα παιδιά διερεύνησαν σε βάθος την Ιστορία της Μουσικής του τόπου τους με σκοπό να την παρουσιάσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στους/στις συνομηλίκους

τους σε μια άλλη πόλη της Ευρώπης, εντόπισαν αποκλίσεις του τοπικού από το γενικό αναγνωρίζοντας την πολυμορφία των τοπικών μουσικών ιδιαιτεροτήτων ως πολύτιμων παραγόντων του πολιτιστικού πλούτου του τόπου τους, αλλά και γνώρισαν την Τοπική Ιστορία της Μουσικής ενός άλλου τόπου αναζητώντας ομοιότητες και διαφορές στα είδη της μουσικής, στις μελωδίες, στη δομή των μουσικών έργων και στα μουσικά όργανα.

4. Συμπεράσματα και προτάσεις

Η προσέγγιση της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής στο σχολείο, βοηθά ώστε το μουσικοεκπαιδευτικό έργο να μην είναι αποκομμένο από την κοινωνική πραγματικότητα και το πολιτιστικό γίνεσθαι, σε μια εποχή που η φύση της μουσικής εμπειρίας και συμπεριφοράς μεταβάλλεται τόσο δραματικά σ' έναν χώρο που διαρκώς παγκοσμιοποιείται⁴¹.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκαν τρία σχέδια εργασίας για την Τοπική Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης. Οι Τ.Π.Ε. παρείχαν πολύτιμα εκπαιδευτικά εργαλεία για την εκπόνηση των σχεδίων εργασίας και βοήθησαν σημαντικά στην επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Τα αποτελέσματα των τριών σχεδίων εργασίας για την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20^ο αιώνα, με αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., που παρουσιάσαμε στην παρούσα εργασία, οδηγούν στα εξής συμπεράσματα:

- α) η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής στο σχολείο μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική μέσω του διαθεματικού πρίσματος
- β) η αξιοποίηση διαφόρων συνεργατικών εργαλείων της Πληροφορικής μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση στη συνεργασία των μαθητών/τριών
- γ) τα σχέδια εργασίας για την Τοπική Ιστορία της Μουσικής οδηγούν τους/τις μαθητές/τριες να κατανοήσουν ότι στη μουσική, η παγκοσμιοποίησή της τείνει να εξαλείφει τις ιδιαιτερότητες κάθε Τοπικής Μουσικής.

Τα δομημένα σχέδια εργασίας για την Τοπική Ιστορία της Μουσικής, με αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., αποτελούν ένα πολύ γόνιμο και ανοιχτό πεδίο έρευνας και συζήτησης. Η μουσική εξέλιξη των εφήβων είναι κομμάτι της μουσικής τους ταυτότητας. Έχοντας σαν σημείο αναφοράς αυτή την οπτική γωνία και λαμβάνοντας υπόψη τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα των σχεδίων εργασίας για την τοπική ιστορία της Μουσικής με αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. που αναπτύξαμε και υλοποιήσαμε, μπορούμε να εκφράσουμε την πεποίθηση πως αποδεικνύονται σε εξαιρετικά χρήσιμα εργαλεία συστηματικής προώθησης θετικών μαθησιακών δραστηριοτήτων, που καλύπτουν όλο το φάσμα των διδακτικών αρχών.

Τα συμπεράσματα των τριών σχεδίων εργασίας για την Ιστορία της Μουσικής της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20^ο αιώνα, που παρουσιάστηκαν,

41 Λαπιδάκη, Ε. Μία «οικολογική» προσέγγιση της μουσικής ψυχολογίας και εκπαίδευσης των εφήβων. Στο: <http://www.openarchives.gr/view/510466> (προσπελάστηκε στις 30/8/2017).

σκιαγραφούν σημαντικές προεκτάσεις για τη μουσική εκπαίδευση. Σημαντικό είναι, οι προεκτάσεις αυτές να εντοπιστούν, να μελετηθούν και να καθοριστούν τα πλαίσια που θα διευκολύνουν την αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της προσέγγισης. Στο πλαίσιο του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών και του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών Μουσικής (Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. Μουσικής), μπορούν να αξιοποιηθούν διάφορα στοιχεία των σχεδίων εργασίας που παρουσιάστηκαν, δημιουργώντας νέες διδακτικές προσεγγίσεις της Τοπικής Ιστορίας της Μουσικής.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλεξούδα, Γ., & Πατιώ, Μ. (2015), *Ανάπτυξη παιχνιδιών γνώσεων με το Scratch: Μια διαθεματική προσέγγιση Προγραμματισμού και Μουσικής*. Στο Β. Δαγδύλλη, Α. Λαδιάς, Κ. Μπίκος, Ε. Ντρενογιάννη, Μ. Τσιτουρίδου (επιμ.). *Πρακτικά 4^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου «Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»*. Στο: <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe2278.pdf> (προσπελάστηκε στις 03/9/2017).
- Ανδρούτσος, Π. (2006), *Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μουσικοπαιδαγωγικά*, τεύχος 3.
- Ασωνίτης, Σπ., Παππάς, Θ. (2006), *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Ασωνίτης, Σπ., Παππάς, Θ. (2006), *Τοπική ιστορία γ' γυμνασίου βιβλίο εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Δαγδύλλη, Β. (2008), *Σύγχρονα Περιβάλλοντα και Δραστηριότητες για Αρχάριους Προγραμματιστές: Νεότερα Αποτελέσματα Ερευνών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σοφία Α.Ε.
- Κανάκης, Ι. (2011), *Εκπαιδευτική Τεχνολογία: Διδακτική των μέσων και ικανότητα επιδέξιου χειρισμού των μέσων πληροφορίας και επικοινωνίας*. Στο: Γ. Μαυροειδής (επιμ.), *Εισαγωγή στις επιστήμες αγωγής*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κρίβας, Σ. (2007), *Παιδαγωγική Επιστήμη. Βασική Θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λεοντοίνης, Γ. (2003), *Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα διδακτικής της ιστορίας και του περιβάλλοντος*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Λεοντοίνης, Γ., & Ρεπούση, Μ. (2001), *Η Τοπική Ιστορία ως Πεδίο Σπουδής στο Πλαίσιο της Σχολικής Παιδείας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μαυροσκούφης, Δ. (2008). *Διδακτική Μεθοδολογία για την Ανάπτυξη της Κριτικής Σκέψης*, Θεσσαλονίκη: Αφρα Κυριακίδη.

Φραγκούλης, Ι., & Φραντζή, Φ. (2010), *Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Πάτρα: Γιάννης Πικραμένος.

Ξενόγλωσση

Becker, K. (2005), How Are Games Educational? Learning Theories Embodied in Games DiGRA 2005 2nd International Conference, "Changing Views: Worlds in Play" Vancouver, B.C. June 16-20, 2005.

Bruner, J. S. (1966), *Towards a theory of instruction*. Νέα Υόρκη: Norton.
(προσπελάστηκε στις 16/8/2017).

Egenfeldt-Nielsen, S. (2004), *Practical barriers in using educational computer games*, On the Horizon, vol. 12, no. 1, pp. 18-21.

Friedman, J. (1992), The past in the Future: History and the Politics of Identity. *American Anthropologist*, p.p.837-859.

Gee, J. P. (2003), *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. New York:

Palgrave/Macmillan.

Kaucic, B. & Asic, T. (2011), MIPRO. Proceedings of the 34th International Convention.

Malone, T. W., & Lepper, M. R. (1987). Making Learning Fun: A Taxonomy of Intrinsic Motivations for Learning. In R. E. Snow & M. J. Farr (Eds.), *Aptitude, Learning and Instruction* (Vol. 3, pp.223-253). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Maloney, J., Resnick, M., Rusk, N., Silverman, B., Eastmond, E. (2010), *The scratch programming language and environment*. Transactions on Computer Education, 10(4), pp. 1-15.

Prensky, M. (2009). *Μάθηση Βασισμένη στο Ψηφιακό Παιχνίδι*, (μτφρ.) Ν. Παπασταύρου, Κ. Παπασταύρου. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Volgsten, U. (2014), Music, Culture, Politics - Communicating Identity, Authenticity and Quality in the 21st Century. *The Nordic Journal of Cultural Policy*, 17(1).

Wolff, D. (2004), *Integrating language and content in the language classroom: Are transfer of knowledge and of language ensured?* Paris: GERAS.

Ιστοσελίδες

CLIL Book GR. Στο: <http://languages.dk/archive/cli14u/book/CLIL%20Book%20GR.pdf> (προσπελάστηκε στις 28/8/2017).

Google Drive - <https://www.google.com/drive/>

Google Slides - <https://www.google.com/slides>

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Μουσικής, 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος*

Σπουδών της Μουσικής. Στο: http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf (προσπελάστηκε στις 23/8/2017)

Λατιδάκη, Ε. Μια «οικολογική» προσέγγιση της μουσικής ψυχολογίας και εκπαίδευσης των νεφίβων. Στο: <http://www.openarchives.gr/view/510466> (προσπελάστηκε στις 30/8/2017).

Ο δικτυακός τόπος του eTwinning - <https://www.etwinning.net>

Ο δικτυακός τόπος του Scratch - <https://scratch.mit.edu/>

Ο δικτυακός τόπος του Μαθητικού Συνεδρίου Πληροφορικής Κεντρικής Μακεδονίας - <http://www.math-syn-pli.gr/>

ΠΙ-ΥΠΔΒΜΘ. (2011), Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Μουσικής στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση-Οδηγός Εκπαιδευτικού. Στο: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A4%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B5%CF%82%20-%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%E2%80%94%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%CE%B1%CF%82%B4/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%91%20%CE%A0%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf> (προσπελάστηκε στις 30/8/2017).

ΥΠΓΒΜΘ. (2011), Πρόγραμμα Σπουδών για τον Πληροφορικό Γραμματισμό στο Γυμνάσιο (4η έκδοση). Στο: <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps/Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες/ΤΠΕ Γυμνάσιο.pdf>

Βιογραφικά στοιχεία συγγραφέων

Η κ. Πατιώ Μαρία είναι εκπαιδευτικός Μουσικής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 1995. Από το 2007 εργάζεται ως καθηγήτρια μουσικής στο Πειραματικό Σχολείο Α.Π.Θ. Επίσης, είναι πτυχιούχος της Σχολής Γεωλογίας του Τμήματος Θετικών Επιστημών Α.Π.Θ. Έχει διδάξει σε επιμορφωτικά προγράμματα για εκπαιδευτικούς μουσικής (Π.Ε.Κ), καθώς επίσης και θεωρητικά στο Σύγχρονο Ωδείο Θεσσαλονίκης. Εργασίες της παρουσιάστηκαν σε επιστημονικά συνέδρια και περιοδικά. Στοιχεία Επικοινωνίας: mariapatio22.5@gmail.com.

Η κ. Αλεξούδα Γεωργία είναι εκπαιδευτικός Πληροφορικής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Είναι πτυχιούχος και διδάκτορας του Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Είναι κάτοχος του πτυχίου

Παιδαγωγικών Σπουδών της ΠΑΤΕΣ ΣΕΛΕΤΕ Θεσσαλονίκης και του Μεταπτυχιακού Διπλώματος ειδίκευσης στις «Σπουδές στην Εκπαίδευση» του ΕΑΠ. Έχει πολυετή επιμορφωτική εμπειρία και διδακτική εμπειρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Εργασίες της παρουσιάστηκαν σε επιστημονικά συνέδρια και περιοδικά. Στοιχεία επικοινωνίας: alexouda@gmail.com.